

УДК 811'373.46

І.О. Дяченко, О.В. Попова

Сумський державний університет

Детермінологізація у політичному дискурсі США як маркер динамічних процесів англійської мови

Стаття присвячена процесам термінологізації та детермінологізації у політичному дискурсі США. Виходячи з провідних функцій та характеристик політичного дискурсу США, визначається місце термінологічної лексики у ньому та чинники, що зумовлюють процес детермінологізації.

Ключові слова: детермінологізація, інтенціонал значення, контенціонал значення, політичний дискурс, семантика, термінологізація.

Стаття посвящена процессам терминологизации и детерминологизации в политическом дискурсе США. Исходя из основных функций и характеристик политического дискурса США, определяется место терминологической лексики в нем и факторы, которые провоцируют процессы детерминологизации.

Ключевые слова: детерминологизация, интенционал значения, контенционал значения, политический дискурс, семантика, терминологизация.

The article deals with the processes of terminologisation and determinologisation in political discourse of the USA. Due to the basic functions and characteristics of the political discourse of the USA it is found out the place of terms within the discourse and the factors that lead to determinologisation.

Key words: determinologisation, meaning's intentional, meaning's contentional, political discourse, semantics, termonologisation.

Громадське життя представлено численними та взаємопов'язаними сферами. Найбільші з них – економічна, соціальна, політична й духовна. Кожна з цих сфер представляє собою певну систему зі своїм типом організації та управління, зі своїми законами розвитку і традиціями, із власною типовою мовною складовою, яка визначає вибір лексико-стилістичних та граматико-стилістичних одиниць.

Особливе місце серед вище перелічених сфер займає політична, призначенням якої, на відміну від інших, є організація та втілення державного суспільства як такого. Політична сфера перетворилась на знаряддя різних політичних кіл, адже на її створення витрачаються величезні кошти та зусилля.

Політичні тексти, в свою чергу, соціально обумовлені, адже їх творцями є представники певного прошарку суспільства, які прагнуть донести до широкого загалу свої знання, бачення картини світу. Разом з тим, такі тексти розраховані на конкретну аудиторію, на її розуміння та сприйняття, поглинення інформації, що лунає з уст політиків. Відтак,

спостерігається подвійна обумовленість вжитих у виступах політиків лексичних та граматичних конструктів. Такі одиниці мають відповідати інтенції мовця і водночас викликати перлокутивний ефект, на який розраховує адресант, адже йдеться про гроші, владу, які залишаються вічними істинами буття суспільства.

Питанням політичного дискурсу, його мовній складовій присвячено роботи: А. М. Баранова, Д. Болінджера, Т. ван Дейка, С. А. Жаботинської, В. І. Карасика, Ю. Н. Караулова, А. Кемпбелла, О. С. Кубрякової, Дж. Лакоффа, М. В. Піменової, Г. Г. Почепцова, П. Серіо, Д. Таннена, А. П. Чудінова, М. Шадсона, О. І. Шейгал та інших.

Актуальність зумовлена зростаючим інтересом до вивчення політичного дискурсу у сучасному демократичному суспільстві, а також до його лексичного наповнення, що свідчить про процеси термінологізації та детермінологізації як складові динамічних процесів у мові.

Метою статті є виокремлення динамічних процесів у складі терміносистеми політичного дискурсу США. Задля досягнення поставленої мети у статті реалізуються наступні **завдання**:

- проаналізувати основні характеристики політичного дискурсу;
- визначити особливості термінологічного складу політичного дискурсу США;
- виокремити провідні чинники, які сприяють процесам термінологізації та детермінологізації у політичному дискурсі США.

Об'єктом дослідження у статті виступає політичний дискурс США з широким спектром його провідних функцій та характеристик.

Предметом є вивчення динаміки термінологічного складу політичного дискурсу США, що має на увазі з'ясування основних причин процесів термінологізації та детермінологізації у політичному мовленні.

Політичний дискурс може бути визначений як сукупність усіх мовленнєвих актів у політичних дискусіях, а також правил публічної політики, які оформилися згідно існуючих традицій та отримали перевірку досвідом [1, с. 163]. У політичному дискурсі соціальність мови проявляється у мовному оформленні соціально-вагомих подій та особливостях адресантно-адресатної конфігурації, коли адресатом виявляється соціум. На політичний дискурс впливають позамовні фактори ідеологічного змісту – фактори свідомого впливу на мову (ідеологія, пропаганда, ідеологічне осмислення мовних одиниць, лексикон та мовлення політиків), макросоціальні (масова комунікація) та мікросоціальні фактори (феміністський рух, боротьба представників етнічних меншин за свої права) [1, с. 164].

Характерними рисами сучасного американського політичного дискурсу слід вважати його розвиток у тісному зв'язку із ЗМІ, наявність

президентської риторики як його складової, його ціннісну орієнтацію, дотримання принципу політичної коректності, посилену увагу до проблеми жінок та положення етнічних меншин.

Цілком слушним у даному аспекті виявляється порівняння, запропоноване В.З. Дем'янковим, у якому дискурс засобів масової інформації і, безпосередньо, політичний – це щось на кшталт Мак Дональдса: такий дискурс повинен легко перетравлюватись і швидко здійснювати свій ефект (засвоюватись як будь-яка fast food), дозволяючи по можливості непомітно маніпулювати свідомістю аудиторії [2, с. 374]. Політик повинен уміти зачепити необхідні емоції, переконати адресата у правильності свого міркування та бачення ситуації, сформулювати певне ставлення до тих чи інших політичних подій у спосіб, що є вигідним для нього.

Відтак, політичний дискурс США як категорія, обумовлена соціокультурним контекстом, унікальним збігом обставин, маркована інституційністю, риторичністю та емотивністю, вбирає в себе специфіку всіх сфер соціальної дійсності, відбиває у власному формально-семіотичному комплексі основні узуальні тенденції, що превалюють на даному етапі існування літературної мови; залишається потужним джерелом оказіональних елементів, створюючи сприятливі умови для їх подальшого поширення; є чинником таких процесів як термінологізація та детермінологізація.

Під політичною термінологією розуміємо відкриту систему номінативних одиниць різних за походженням, які спеціалізовані лексично (створені або запозичені терміни), семантично (загальноновживані слова, що отримали термінологічне значення) і фразеологічно (новостворені словосполучення номінативного характеру) для вираження понять, що відбивають сферу суспільно-виробничого, політичного життя [3, с. 69].

Політичні терміни поділяються на три різновиди по ознаці «зрозумілості» тієї чи іншої частини населення:

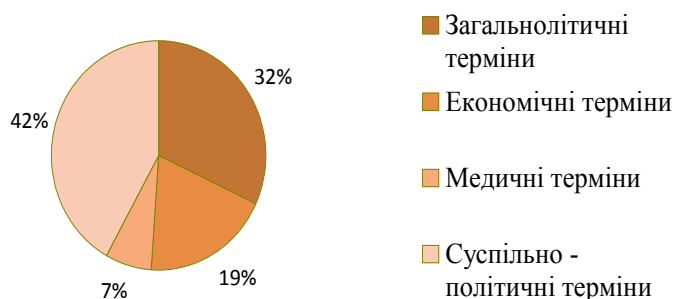
1) загальнозначущі терміни характеризуються тим, що вони вживаються в повсякденному змісті і зрозумілі усім, наприклад, *citizenship, civil society, refugee, power, authority*;

2) спеціальні політичні терміни володіють особливим політологічним змістом (і, зазвичай, зрозумілі далеко не всім, а лише фахівцям в області політології), наприклад, *autocracy, bureaucratism, Old Glory, Englishry*;

3) спеціально-технічні терміни відбивають область спеціальних знань – техніки, економіки, медицини і т.д. (видимо, ці терміни повинні бути зрозумілі політикові, що є ще і фахівцем в тій чи іншій сфері), наприклад, *radar systems, security strategy, nuclear-free policy, antinuclear resolution* [3, с. 70].

Аби простежити динаміку застосування термінологічних лексичних одиниць звернемося до аналізу 5 промов Джорджа Буша вже на посаді Президента США (2004 – 2007 рр.).

Рис. 1. Термінологічна складова у президентських виступах Дж. Буша

[4, с. 57]

При аналізі політичного дискурсу на матеріалі вже президентських виступів Джорджа Буша, помічаємо частоту вживання політичної термінології в чотирьох категоріях: загальнополітичні, економічні, медичні та суспільно-політичні терміни. При проведенні кількісних підрахунків, стає очевидним, що першими по частоті вживання є суспільно-політичні терміни. Дана категорія складає 42% від загальної кількості термінів. Суспільно-політичні терміни відображають усі сфери політичного та суспільного устрою спільноти, та позбавлені емоційно-експресивного забарвлення. Зміст таких термінів є не менш важливим, адже вони адресовані безпосередньо до народу і несуть смислове навантаження, яке є важливим для жителів США.

Джордж Буш не розмежовує у своїх промовах людей за політичним, релігійним чи іншим вподобанням. Він об'єднує народ в ціле.

So around the world, America is promoting human liberty, human rights, and humans dignity; Liberty is leading the world toward a new age when freedom belongs to nations; Our nation is blessed to have citizens who volunteer to defend us in this time of danger [5].

Терміни позначають рівність, ставлення президента до свого народу, а також виявляють щирю повагу та небайдужість.

Наступною категорією термінології, вжитої Джорджем Бушем, є загальнополітичні терміни. Відсоткова складова даної категорії становить 32%. Ці терміни використовуються для номінації понять, аспектів влади, її спрямування та діяльності.

For eight years, it has been my honor to serve as your president; The world will witness the vitality of American democracy; America has gone more than seven years without another terrorist attack on our soil [5].

Використані Джорджем Бушем терміни віддзеркалюють не лише політичне становище країни, актуальне на момент мовлення, а й міфологічність політичного дискурсу як таку.

Менш чисельною є економічна термінологія (19%). Це пов'язано з тим, що президент у своїх виступах звертав менше уваги на економічні процеси США. Але при цьому зміг висвітлити найважливіші моменти в економічній політиці країни.

Facing the prospect of financial collapse, we took decisive measures to safeguard our economy; We will restore our economy to the path of growth; Every taxpayer pays lower income taxes [5].

Такий приклад є підтвердженням того, що адресант зацікавлений у розвитку економіки США та покращенні добробуту населення.

До останньої категорії політичної термінології відносимо медичну термінологію (всього 7%). Джордж Буш не залишає без уваги медичну сферу Америки та підкреслює, що уряд країни турбується не лише про своїх громадян, а й не стоїть осторонь проблем інших країн.

We are standing with dissidents and young democracies, providing AIDS medicine to bring dying patients back to life, and sparing mothers and babies from malaria; A new Medical prescription drug benefit is bringing peace of mind to seniors and the disabled [5].

За результатами проведеного дослідження можна впевнено стверджувати про відсутність значної частоти вживання лексичних одиниць, які б представляли вузько спеціалізовану термінологію. Такий крок політиків у рамках вибору лексичних одиниць при вербалізації власної інтенції пояснюється прагненням бути зрозумілим максимальній кількості реципієнтів.

Відтак, термінів, що мають відповідники у загальноновживаній лексиці в сучасній мові відносно небагато, що пояснюється основною функцією термінологічної лексики – номінативною, терміни називають поняття з різних галузей людських знань. У цій функції вони завжди виступають у науковому, публіцистичному, професійно-виробничому й діловому стилях. Проте термінологічні слова можуть вживатися й поза цими стилями, їх досить часто використовують і в мові сучасної художньої літератури, в якій вони, крім свого прямого номінативного значення, набувають додаткових значень.

Відповідно, частота вживання термінів, як і будь-яких інших лексичних одиниць, визначається значущістю позначуваного аспекту в суспільстві, що відбиває потребу його називання в подальшому і, відповідно, поширення в узуальній практиці. При цьому узуальне поширення термінів є гарантом процесу детермінологізації, який

особливо чітко простежується саме в політичному дискурсі, і який заслуговує на подальше вивчення.

Детермінуючою обставиною повсюдної детермінологізації політичної термінології є те, що політична комунікація, як ніякий інший домен суспільних відносин, спрямована на масового споживача (адресата) [6, с. 317]. Політична термінологія завдяки частому вживанню отримує можливість для розширення концептуального простору, коли з'являється безмежна кількість концептуальних сітьових моделей, які розгортаються «вшир» та «вглиб», забезпечуючи тим самим нарощування та специфікацію інформації, тобто внутрішньої форми [6, с. 317].

Для того аби прослідити як відбувається процес детермінологізації, візьмемо для аналізу термін *freedom* у промовах президентів Сполучених Штатів Америки починаючи з 18 століття і до сьогодення.

1) *These will be offered to you with the more freedom as you can only see in them* (George Washington, September 19, 1796) [7].

2) *The war has proved moreover that our free Government, like other free governments, though slow in its early movements, acquires in its progress a force portioned to its freedom, and that the union of these States, the guardian of the freedom and safety of all and of each, is strengthened by every occasion that puts it to the test* (James Madison, March 4, 1809) [8].

Відповідно до етимологічного словника первинна семантика слова *freedom* – “state of free will” (Old English, “freedom”, “character”, “deliverance” [9]). Переглянувши промови американських президентів кінця XVII – середини XIX століття, можна побачити наступний синонімічний ряд *freedom, liberty, independence, democracy*, який засвідчує, що денотативне значення синонімів повністю відповідає інтенціоналу значення *freedom*.

1) *The thirteenth amendment secured them freedom* (William Taft, March 4, 1909) [10].

2) *We have effected the emancipation of the children of the country by releasing them from hurtful labor* (Woodrow Wilson, September 2, 1916) [11].

3) *And so long as they represent, however imperfectly, such a struggle for deliverance, I am ready to serve their ends when I can* (Woodrow Wilson, September 2, 1916) [11].

4) *Everybody knows that I recommended to the Congress the civil rights program* (Harry S. Truman, July 15, 1948) [12].

5) *It has been my fortune in the discharge of public duties, civil and military, frequently to have found myself in difficult and trying situations, where prompt decision and energetic action were necessary* (Ronald Reagan, January 25, 1988) [13].

6) *Our earnest effort is to help people upward along the stony and difficult path that leads to self-government* (George W. Bush, January 15, 2009) [5].

7) *As far as you know, our work isn't based on the free hand, and we have to discuss many issues with the new Congress first and to set up the plan to make the next two years as productive as possible* (Barack Obama, November 5, 2014) [14].

Подані приклади взято з промов президентів США за період XX – XXI століть, і в цьому випадку паралельно з нарощуванням синонімічного ряду спостерігається процес детермінологізації, що здійснюється за рахунок популяризації політичного дискурсу та суспільно-політичних проблем в цілому. Саме тому сьогодні відбувається пошук нових вербальних відповідників, які б краще та більш влучно висвітлювали потрібну інформацію, але при цьому б перетиналися із контенціоналом значення (*freedom*).

Тлумачні словники дають наступне розмежування семантики *freedom*:

1) *the state of being free or at liberty rather than in confinement or under physical restraint;*

2) *exemption from external control, interference regulation, etc.;*

3) *the power to determine action without restraint;*

4) *political or national independence;*

5) *personal liberty, as opposed to bondage or slavery;*

6) *exemption from the presence of anything specified;*

7) *the absence of or release from ties, obligations, etc.* [9].

Тож спостерігаємо наступний синонімічний ряд *freedom, emancipation, deliverance, civil rights, discharge, self-government, free hand*. На сучасному етапі контенціонал значення *freedom* “*state of free will*” збережено, та враховуючи прагматичну складову, адже людина реагує на зовнішній світ в міру своєї освіченості, психологічного емоційного стану, тобто суб'єктивно, керуючись вже контекстними моделями, відбувається семантичне нарощування, що поповнює інтенціонал значення слова *freedom*.

На сьогоднішній день термінологічна складова політичного дискурсу США все більше зазнає процесів детермінологізації, спрощення значення та узуалізації, оскільки політичний дискурс характеризується орієнтацією на масову аудиторію та безпосереднім впливом на слухача, тобто політична промова має на меті висвітлити певні події та переконати людей у їх важливості.

Результати проведеного дослідження дають чітке уявлення про те, що сфера політичного дискурсу ще не повністю і не досконало вивчена. Політичний дискурс США, як багатоаспектне і багатопланове явище, має на своїй меті завоювання і утримання політичної влади. Завдяки інтенсифікації міжнародної інтеграції у політичному та соціальному житті держави, постійному розвитку суспільства,

виникненню нових феноменів у політичній науці лінгвісти кожного дня постають перед низкою нових завдань, що і слугуватиме підґрунтям для подальших досліджень.

Література

1. **Медведь Е.Н.** Средства речевого воздействия политспичей / Е.Н. Медведь, А.В. Прокопенко // Текст. Язык. Человек. Неделя русской филологии в Мозырском государственном педагогическом университете им. И.П. Шамякина: сборник научных трудов: в 2 ч. / УО МГПУ им. И.П. Шамякина; редкол.: С.Б. Кураш (отв. ред.) [и др.]. – Мозырь, 2011. – Ч. 1. – С. 163–165.
2. **Демьянков В.З.** Интерпретация политического дискурса в СМИ / В.З. Демьянков // Язык средств массовой информации; [учебное пособие для вузов, под ред. М.Н. Володиной]. – М.: Академический Проект. Альма Матер, 2008. – С. 374–393.
3. **Карабута О.** Сучасна суспільно – політична лексика / О. Карабута // Південний архів : (збірник наукових праць : філологічні науки). Вип. 14 / М-во освіти і науки України, Херсонський держ. пед. ун-т; голов. ред. О. Мішуков. – Херсон : Айлант, 2002. – С. 69–72.
4. **Домашенко Т. В.** Місце термінологічної лексики у політичному дискурсі / Т.В. Домашенко, І.О. Дяченко // Філологічні обрії : Збірник наукових праць молодих учених України. Вип. 8. – Кривий Ріг : ДВНЗ Криворізький національний університет, 2014. – С. 55–59.
5. **George W.** Bush's final speech [Electronic resource]. – Access : [http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/4251301/George - W - Bushs – final – speech – Full – transcript.html](http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/4251301/George - W - Bushs - final - speech - Full - transcript.html)
6. **Попова О.В.** Лексико – семантична складова політичного мовлення (на матеріалі передвиборчого дискурсу) / О.В.Попова // Наукові праці Кам'янець – Подільського національного університету ім. Івана Огієнка : Філологічні науки. Випуск 32. – Кам'янець – Подільський : Аксіома, 2013. – С. 316–319.
7. **George** Washington's Farewell Address [Electronic resource]. – Access : <http://millercenter.org/president/washington/speeches/speech-3462>
8. **James** Madison's First Inaugural Address [Electronic resource]. – Access : <http://millercenter.org/president/madison/speeches/speech-3482>
9. **Online** Etymology Dictionary [Electronic resource]. – Access : http://www.etymonline.com/allowed_in_frame=freedom&searchmode=none
10. **William** Taft's Inaugural Address [Electronic resource]. – Access : <http://millercenter.org/president/taft/speeches/speech-3565>
11. **Woodrow** Wilson's Speech of Acceptance [Electronic resource]. – Access : <http://millercenter.org/president/wilson/speeches/speech-3795>
12. **Harry** S. Truman's Democratic National Convention [Electronic resource]. – Access : <http://millercenter.org/president/truman/speeches/speech-3346>
13. **Ronald** Reagan's State of the Union Address [Electronic resource]. – Access : <http://millercenter.org/president/reagan/speeches/speech-5684>
14. **Barack** Obama's Remarks in a Press Conference [Electronic resource]. – Access : <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/11/05/remarks-president-press-conference>

Попова, О.В. Детермінологізація у політичному дискурсі США як маркер динамічних процесів англійської мови / О.В. Попова, І.О. Дяченко // НАУКОВІ СТУДІЇ – XXI (культура, освіта – антропоцентричні парадигми і сучасний світ). Філософія •

Філологія • Педагогіка • Економіка. – Випуск 3: У 2-х томах / Редколегія: Р.В. Болдирев (головний редактор, голова редколегії) та ін. – К.: МІЛЕНІУМ, 2014. – Вип. 3, А (І т.), В (ІІ т.). – С. 73 – 79.